

Säröjä buddhalaisuudessa

Mitra Härkönen
Helsingin yliopisto

Buddhalaisuus ilmentää paikallista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Sen oppi on myös altis tulkinnoille.

"Dalai-laman seksistinen kommentti suututti tasa-arvojärjestöt – naispuolisen seuraajan 'pitäisi olla viehättävä'" (HS 25.9.2015).

*"Burman kovan linjan munkki hakee tukea Sri Lankan veljiltä" (Aamulehti 30.9.2014).
"Ääribuddhalaiset lietsovat väkivaltaa Myanmarissa" (HS 21.7.2013).*

Tässä buddhalaisia koskevaa uutisointia lähivuosilta.

Mielikuvat buddhalaisuudesta liittyvät sen rauhanomaisuuteen. Buddhalainen on luostarissaan mietiskelyyn syventynyt munkki. Kaksi maailmanlaajuisesti tunnettua buddhalaista, Tiibetin hengellinen johtaja 14. dalai-lama Tenzin Gyatso ja Myanmarin vaalivoittaja Aung San Suu Kyi, ovat saaneet Nobelin rauhanpalkinnon. Heihin molempiin on vaikuttanut syvästi buddhalaisuus ja sen puolustamat arvot, kuten ihmiselämän loukkaamattomuus sukupuolesta, rodusta, kansallisuudesta ja uskonnosta riippumatta.

Buddhalaisuus ei myöskään kristinuskon ja islamin tapaan ole levinnyt sotaretkin.

Viime vuosina uutiset ovat kuitenkin piirtäneet kuvaa hyvin toisenlaisesta buddhalaisuudesta. Mitä tapahtui buddhalaisuudelle Myanmarissa tai Sri Lankassa? Entä feministiksikin itseään kutsuvalle Tiibetin uskonnolliselle johtajalle?

Lähtökohdiltaan buddhalaisuus on uskonto, joka pyrkii vetäytymään maailmasta. Buddhalaisuuden perustaja, perimätiedon mukaan noin 500 eaa. elänyt Siddhārtha Gautama oli prinssi, joka hylkäsi kuninkaallisen perintönsä löytääkseen ratkaisun kärsimyksen ongelmaan. Pitkän ponnistelun jälkeen hänestä tuli "buddha" eli "valaistunut" tai "herännyt".

Buddhan elämäkerran viesti on, että tullakseen buddhaksi on hylättävä maallinen ja käännettävä sisäänpäin. Parhaiten ihanne toteutui luostarissa vapaana yhteiskunnallisista sitoumuksista.

Maailmasta vetäytymisen ideaali kuvaa kuitenkin huonosti buddhalaisuutta edes sen varhaisessa vaiheessa. Luostariväen ja maallikkojen välille syntyi pian vastavuoroinen suhde, jossa luostari suoritti uskonnollisia palveluksia maallikkojen almuja vastaan. Erityisesti munkeille lahjoittamisen ajatellaan kasvattavan maallikon hengellistä ansiota. Pullea ansiopankki taas on tie parempaan jälleensyntymään.

Myös hallitsijoiden tuki oli luostareille tärkeää alusta alkaen. Esimerkiksi Buddhan aikalainen, Magadhan kuningas Bimbisāra, muistetaan hartaana ja anteliaana tukijana.

Vielä tunnetumpi on Mauryan dynastian hallitsija Ásoka (200-luvulla eaa.), joka levitti uskontoa Intian niemimaalla. Ásokasta tuli malli oikeamielisestä buddhalaisesta kuninkaasta.

Ajatus vahvasta buddhalaisesta hallitsijasta on jäänyt elämään erityisesti Kaakkois-Aasian buddhalaisissa valtioissa. Mielikuvat hallitsijasta hurskaana uskonnon suojelijana ovat autta-
neet oikeuttamaan tämän vallan.

Valtiiovallan ja buddhalaisuuden läheinen suhde selittää osaltaan buddhalaisuuden värväämisen myös poliittisiin tarkoituksiin. Toisen maailmansodan aikana Japanin buddhalaisten koulukuntien johtajat tarjosivat hallitukselle tulkintoja buddhalaisista teksteistä, jotka tukivat maan laajentumissotaa. Heidän mukaansa ei tullut sotia vihasta vaan myötätunnosta. ”Myötätuntoinen sota” mahdollistaisi Japanin laajenemisen, mutta hyödyttäisi myös vihollista.

Kommunismien leviämisen pelko johti 1970-luvulla Thaimaassa siihen, että jotkut munkit tarttuivat aseisiin. Esimerkiksi munkki Kittivuddho esitti useita kiistelyjä lausuntoja, joiden mukaan kommunistien tappaminen olisi halpa hinta siitä, että 42 miljoonaa thaimaalaista säästyisi kommunismilta.

Tänä päivänä tunnetuimmat konfliktit, joissa erityisesti buddhalaiset luostarivihityt ovat osallisina, löytyvät Sri Lankasta ja Myanmarista.

Sri Lankassa munkit vaativat hallitukselta aggressiivisempia otteita maata repineen sisällissodan (1983–2009) aikana. Esimerkiksi tunnettu buddhalainen munkki ja tutkija Walpola Rahula (1907–1997) ilmoitti, että luostarilaitos on valmis taistelemaan henkensä kaupalla hindulaisia tamilitiikereitä vastaan.

Myanmarissa viime vuosina kärjistynyt muslimien vaino on taas yhdistetty erityisesti radikaaliin munkkijohtaja Ashin Wirathuun. Hänen luotsaamansa nationalistinen 969-liike haluaa tehdä monietnisestä Myanmarista buddhalaisen yhteiskunnan. Vihapuheen lisäksi liike lietsoo väkivaltaisuuksia.

Mitä buddhalainen oppi sitten sanoo väkivallasta? Se vastustaa väkivallan käyttöä. Väkivaltaa analysoidaan psykologisin termein ahneuden, vihan ja harhaluulojen tuotteeksi. Aggressiivinen käytös palautuu perusteettomaan oletukseen pysyvän itsen olemassaolosta. Buddhalainen mielenharjoitus tähtää tämän harhaluulon ylittämiseen, jolloin itsekeskeinen käsitys väistyy ja rakastava myötätunto voi kehittyä.

Myös buddhalaisuuden viidestä perustavasta ohjenuorasta ensimmäinen kehottaa pidättäytymään tappamasta. Buddhalaisen opin mukaan jokainen olento syntyy kuoltuaan erilaisiin olomuotoihin. Aggressiivisuus johtaa jälleensyntymään helvettimaailmoissa.

Ajanlaskumme alun tienoilla alkoi kehittyä buddhalaisuuden toinen pääsuuntaus, mahāyāna-buddhalaisuus. Se keskeisen opin mukaan valaistuminen on mahdollista jokaiselle.

Tutkijat ovat esittäneet, että mahāyānan synty muutti arvokysymyksiä. Kun tähän saakka väkivallattomuuden periaate oli läpäissyt buddhalaisuuden etiikan, myötätunnosta tuli nyt tärkein eettinen periaate.

Mahāyāna alkoi opettaa myötätuntoisesta valaistumisolennotta, bodhisattvasta. Bodhisattva on valmis lykkäämään omaa valaistumistaan ja ottamaan kantaakseen toisten kielteisen karmen mahdollistaakseen niiden valaistumisen.

Uusi oppi mahdollisti ääritapauksissa myös väkivallan käytön. Väki-valta ymmärrettiin joissain tilanteissa ”taitavana keinona”, joka hyödytti nimenomaan väkivallan uhria. Tarina kuvaa, miten bodhisattva surmaa varkaan, joka yrittää tappaa joukon henkisesti korkealle edistyneitä henkilöitä. Bodhisattvan hirvittävää tekoa pidetään tässä yhteydessä pyyteettömänä, sillä surman tarkoitus on säästää mahdollinen tappaja niiltä kielteisiltä karmallisilta seuraamuksilta, joita murha tälle toisi. Bodhisattva on näin valmis kantamaan tekonsa seuraukset ja kärsimään määrittelemättömän ajan helvettien tulessa tappoa suunnitelleen puolesta.

Arviot buddhalaisten määrästä maailmassa liikkuvat 500 ja 700 miljoonan välillä. Koulukuntajoukkojen lisäksi buddhalaisuuden ilmenemismuotoihin vaikuttavat lukuisat seikat. Näitä ovat esimerkiksi paikallinen historia, kulttuuri ja yhteiskuntarakenteet, kotoperäiset uskomukset sekä suhde siirtomaakauteen, modernisaatioon ja globalisaatioon.

Dalai-laman sovinismi tai munkkien fundamentalismi eivät ole ymmärrettävissä yksin buddhalaisen opin näkökulmasta. Oppi saa ilmenemismuotonsa eri tekijöiden risteymissä ja siksi osansa on myös esimerkiksi tiibetiläisen kulttuurin patriarkaalisuudella, Kaakkois-Aasian maiden monietnisellä yhteiskuntarakenteella ja Itä-Aasian konfutselaisella opilla.

Kirjallisuus

Fuller, Thomas

2013 Extremism Rises Among Myanmar Buddhists. *The New York Times*. 20.6.2013.

Harvey, Peter

2005 *An Introduction to Buddhism. Teachings, History and Practice*. Cambridge: University Press.

Hodal, Kate

2013 Buddhist monk uses racism and rumours to spread hatred in Burma. *The Guardian*. 18.4.2013.

Jerryson, Michael

2015 The Rise of Militant Monks. *Lions Roar. Buddhist Wisdom for our Time*. 23.8.2015.

Keown, Damien

2005 *Buddhist Ethics. A Very Short Introduction*. Oxford: University Press.

King, Sallie B.

1996 Conclusion: Buddhist Social Activism. – Christoph S. Queen & Sallie B. King (toim), *Engaged Buddhism. Buddhist Liberation Movements in Asia*, 401–436. State University of New York Press.

McCarthy, Stephen

2004 The Buddhist Political Rhetoric of Aung San Suu Kyi. *Contemporary Buddhism* 5 (2): 67–81.

Queen, Christopher S.

1996 Introduction. The Shapes and Sources of Engaged Buddhism. – Christoph S. Queen & Sallie B. King (toim), *Engaged Buddhism. Buddhist Liberation Movements in Asia*, 1–44. State University of New York Press.

Reinders, Eric

2003 Politics and Buddhism. – Robert E. Buswell, Jr (toim), *Encyclopedia of Buddhism Vol. 2*, 657–661. New York: Macmillan Reference USA.

Schmithausen, Lambert

1999 Aspects of the Buddhist Attitude towards War. – Jan E. M. Houben & Karel R. Van Kooij (toim), *Violence Denied: Violence, Non-Violence and the Rationalization of Violence in South Asian Cultural History*, 45–68. Boston: Brill.

Tikhonov, Vladimir & Torkel Brekke

2012 *Buddhism and Violence: Militarism and Buddhism in Modern Asia*. New York: Routledge.

Zimmermann, Michael

2003 War – Robert E. Buswell, Jr (toim), *Encyclopedia of Buddhism Vol. 2*, 893–897. New York: Macmillan Reference USA.